

Időutazás a 2010-ben 100 éves Délmagyarországgal: 1916 (7. rész)

MEGHALT A KIRÁLY, ÉLJEN A KIRÁLY

Kilencvennégy hét múlva lesz 100 éves az 1910. május 22-én újtárra bocsátott Délmagyarország. Lapunk jubileuma alkalmából, mintegy visszaszámolás-ként, időutazásra hívjuk olvasóinkat: hétről hétre egy-egy esztendő újságtermését átlapozva fölillantjuk, milyennek látta a világot, az országot, a régiót, Szegedet – a Délmagyarországot. A magyar vidék legpatinásabb lapja sorozatának hetedik állomása: 1916.

ÚJSZÁSZI ILONA

Gyászkeretben, súlyos fekete betűkkel jelenik meg lapunk november 22-i, szerdai számában a név: I. Ferenc József.

86 év történelem

„A legtökéletesebb és legteljesebb élet-pálya után, amely embernek eddig megadatott, 1916. november 21-én este 9 órakor meghalt I. Ferenc József, Magyarország apostoli királya és Ausztria császára. Patriarkális kort élt meg, augusztus 18-án töltötte be életének 86. évét. Eseményekben fejedelmien gazdag, nemzetek sorsával együtt fejlődő életének határkövei: 1848. december 2., amikor V. Ferdinánd unokaöccse javára a trónról lemondott, 1867. június 8., amikor magyar királynak megkoronázták és 1914. július 28., amikor Szerbiának a hadat megüzentelt...” – kezdődik a nekrológ.

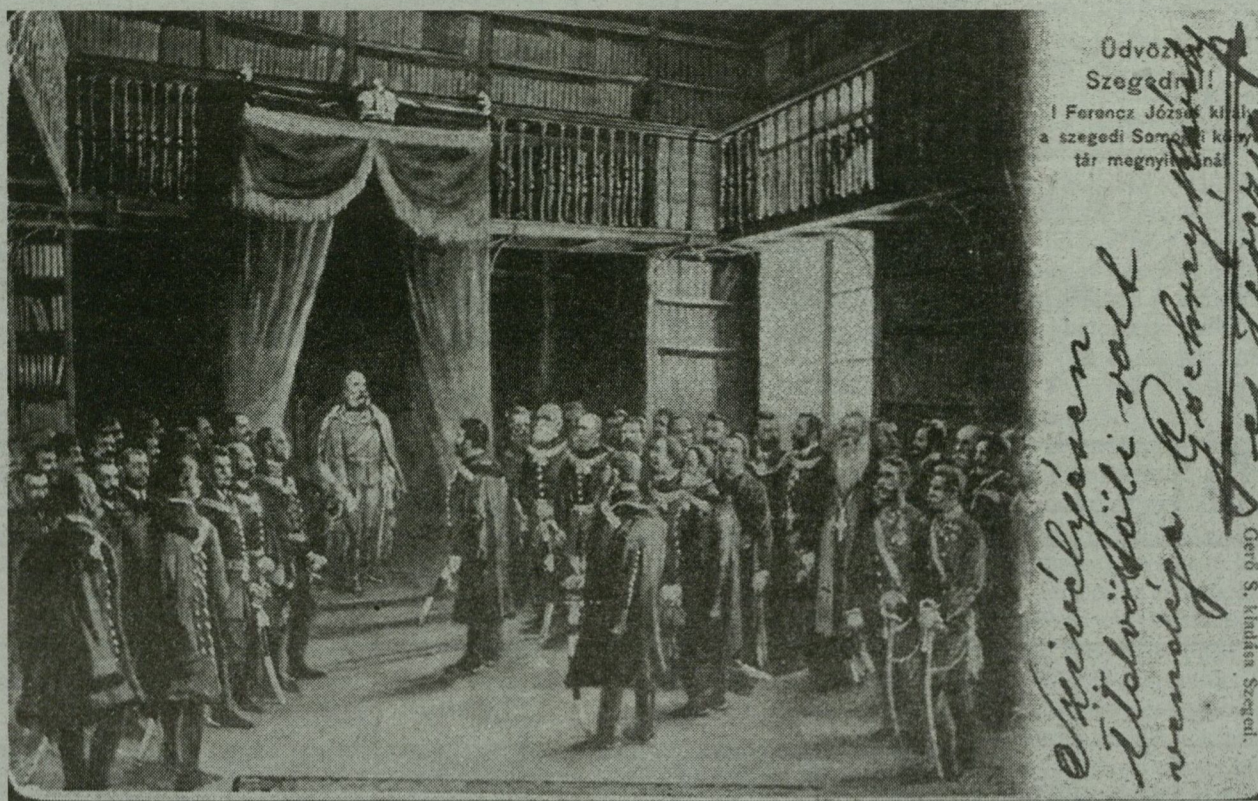
Riportszerűen foglalja össze a szegedi újság belső oldalain az utolsó napokat: ismerteti az orvosi jelentést, az utolsó

Arcél: Vásárhelyi Júlia

A Délmagyarország alapító munkatársa, Vásárhelyi Júlia Hódmezővásárhelyen született 1891. március 17-én. Kereskedelmi tanfolyamot végzett Szegeden. Az újságírói munkát 1914-től hivatalra váltotta. Juhász Gyula 1915-ben verset írt neki: Szonett Júliához. 1940-ig Szegeden, 1941-től Budapesten hivatalnokoskodott, 1945-től a rádió és fővárosi lapok munkatársa volt. Budapesten hunyt el 1966. február 2-án. Íróként is ismerték: elbeszéléskötetei közül a Mária és más nők címmel jelentkező elbeszélés 1912-ben, az Asszonyorsok című 1914-ben Szegeden jelent meg.

kihallgatást a schönbrunni kastélyban, beszámol a trónörökösnek a halálos ágyán tett látogatásáról, a betegség lefolyásáról, a minisztertanács üléséről, az osztrák és a német lapokban olvasható méltatásról, a gyászírás hatásairól is.

„Szegeden este tizenegy órakor terjedt el a király halálának híre. A Délmagyarország nyomban szétküldötte a kávéházakba írógépes tudósításait. A kö-

Ferenc József részt vett a szegedi Somogyi-könyvtár avatásán

FOTÓK: SOMOGYI-KÖNYVTÁR, HELYTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNY

zönség megilletődötten vett tudomást a gyászos eseményről. A zenekarok azonnal elhallgattak, félbehagyták a játékokat. A tiszték szótlanul eltávoztak a kávéházakból és vendéglőkből. Csakhamar üres lett minden nyilvános helyiség. Az egész városra ránehezedett a gyász borúja.”

királyt. A válasz: „Szívem fájdalma vezetett ide. Jómagam is látni óhajtottam a szerencsétlen város bajait, melynek üdvét mindig szívemen hordtam. Azonban remélem, hogy Szeged újra fel fog épülni...” – simogatnak az 1879-es mondatok.

A szegedi királynapokat, vagyis az új-jáépített Szegeden tett három napos látogatás szépségeit ugyancsak az emlékezetbe idézi: „1883. október 14-én délelőtt 11 órakor érkezett meg a király, hogy tanúja legyen, mint emelkedett az árvíz által elpusztult Szeged helyébe új város, mint keletkezett új élet a romokon...”

Manifesztumtól a koronázásig

Károly király Népemhez! című manifesztuma ismertetésével indul a következő lapszám. Az aktualitásokról és hangsúlyokról árulkodnak a címek: Károly király trónralépése, VII. Károly, Az új királyi pár fogadta a hódolatot és a részvétet, A miniszterek formai lemondása, Udvari méltóságok távozása, Az új trónörökös, Az új király; November 30-án temetik Ferenc Józsefet, A betegség, A krajovai győzelmet még jelentették a királynak, A halál oka, Európa részvéte, A birodalmi kancellár részvétávirata, A császárváros gyásza, A főváros részvéte, A

hivatalos lap a király haláláról, Összehívják a képviselőházat és a főrendiházat, Szeged gyásza; Ferenc József megkoronázása, Adomák az elhunyt király életéből, A király és katonái.

Károly király hadparancsa, Vilmos császár hadparancsa, December 6-án lesz a koronázás – ez már a november 24-i, pénteki címlap. A királyi házzal már csak négy újságdoldal foglalkozik: az élet visszazökken a – második teljes háborús évben – megszokott kerékvágásba.

KRONOLÓGIA: 1916. Január 21.: Az Osztrák-Magyar Monarchiában az eddigi 50 évről 55 évre emelik föl a hadkötelezettség korhatárát. **Február 11.:** Bemutatják a Délmagyarország főszerkesztőjének, Szalay Józsefnek a Csery Mihállyal együtt írt, Ugárimádás című színművét. **Augusztus 27.:** Románia hadat üzen az OMM-nak, és a Vöröstoronyi-szoroson át betör Erdélybe. **December 30.:** IV. Károlyt megkoronázzák a budavári Mátyás templomban. **December 31.:** Az antanthatalmak elutasítják a központi hatalmak december 12-i békeajegyzékét.

A SZEGEDI TIGRISEK • A lap álnéven tudósító munkatársa, Homo beszámol a dél-erdélyi és dél-bánsági, 2000 méteres magaslatocon vívott harcokról. Beszámolóját azzal zárja, hogy „szeptember 7-ike óta veszek részt az itteni harcokban. Minden fontosabb esemény a szemem előtt játszódott le, ezért méltán vallhatom, hogy e harcokról szóló elismerések nagyobb része a mi derék öreg népfelkelőinket illeti”. A tudósítás ezzel megszakad, és az újságdoldal negyedén két hasáb üres marad. Működött a cenzúra.

KASS-SZÁLLÓ • „A Kass-vigadó, melyet Steinhardt és Lang tervei nyomán 1897-ben kezdett építeni a tulajdonos, Kass János és amelyet 1898 május elején nyitottak meg, holnapotól a Kass-szálló nevet viseli” – jelenti lapunk november 16-án. – „Kass János, az impozáns épület felső traktusát, ahol eddig a Lloyd-társulat és az Otthon klubhelyisége volt, átépítette és hatvan szobával rendelkező szállót helyezett el benne... Hideg-meleg víz minden szobában, amelyek központi fűtéssel vannak ellátva. Az emeleti részek összes helyiségei: a pompás téli kert, az izléses, kényelmes hall, a méretiben is impozáns étterem szintén központi gőzfűtéssel vannak ellátva, ezenkívül azzal a csinnal, finomságokról tanúskodó előkelőséggel berendezve, ami méltán dicséri Kass Jánosnak ismert szépérzékét...”

NAPI HÍREK

Tükröt tart szülővárosának és a régióknak a Délmagyarországot. A cikkek, információk fölött a forrás: „saját tudósítónktól” – most 1916-ból.

MUNKATÁRSUNKTÓL

LELŐTTE SZERETŐJE ÉDESANYJÁT. Kocsis Magdolna „asszonyövérenek” férje orosz fogságban synylódott, ő meg „egy dezentor huszárt, aki a harctérről megszökött, rejtegetett magánál”. Ezt nem lehetett tovább titkolni, mert „Kocsis Magdának a szeretője: Tandari Sándor tizenkilenc esztendő kőműves, megtudta, hogy Szabados Lajos huszár a másik szobában van”. A Kocsis lányok biztosra vették, hogy a kőműves anyja, özvegy Tandari Jánosné jelentette föl a huszárt, ezért bosszút forraltak. Magda Csongrádon megleste a Nagy utcán a szeretője édesanyját, „egy becsületes, dolgos munkásasszonyt, és ötször rálőtt”. A Szegedi Ítéltábla másfél évi börtönre ítélte a lányt. (május 4., csütörtök)

KLEBELSBERG SZEGEDEN. „Gróf Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi államtitkár hétfőn reggel 7 óra 23 perckor Szegedre érkezett, ahol a városháza bizottsági termében megtartott bizalmas tanácskozáson elnököl. Az állami iparostanonc-iskola és ezzel kapcsolatos internátus, a rokkantiskola, tudósvész-szanatórium és mezőgazdasági népiskola felállítása került szóba. Egy óra után az államtitkár tiszteletére dr. Somogyi Szilveszter polgármester a Kass-vigadó különtermében ebédet adott... Az államtitkár és kísérete este kilenc órakor a gyorsvonattal Temesvárra utazott.” (május 16., kedd)

SZUBLIMÁTOT IVOTT. „Egy 18 esztendő szegedi úrléányt szállítottak hétfőn este tíz óra tájban a mentők a városi közórházba. A leány egyik barátjánője lakásán szublimátot ivott... A Délmagyarország munkatársa kinyomozta az életunt leány tettének indító okait.” Tamás Rezső riportjából kiderül: a Maros utca 45. számú házban élő F. A. Szeretes volna követni bátyját, aki P. G. néven a Vígszínház tagja. Szülei (főleg apja, a nyugalmazott gazdasági tiszt) ellenezték, hogy színésznő legyen, ráadásul szerette B. L. önkéntest, azt a kassai fiút, aki „a szegedi 13. lógyűjtő parancsnokházhoz” volt beosztva és náluk szállásolták el. Az önkéntest azonban elhelyezték Szegedről. Ez volt az utolsó csópp a pohárban. (június 6., kedd)

GYORSVONAT. A „városi tanács hétfői ülésén dr. Somogyi Szilveszter polgármester indítványára elhatározta a tanács, hogy a budapesti vonatok menetrendjének megváltoztatását fogja kérni a kereskedelemügyi minisztertől”. A városi tanács a „reggel hat órakor induló és délután hat órakor érkező gyorsvonatok visszaállítását” kezdeményezi. Ugyanakkor a Temesvár és a közbeeső városok tanácsát hasonló „felirat szerkesztésére” szólítja fel. (augusztus 1., kedd)

NŐI TORONYÖRÖK MAKÓN. A városi tanács Makón úgy döntött: „az egyik toronyban Szabó Jánosné, a másikban Bencze Sándorné a toronyőr. Ők az első női toronyőrök Magyarországon.” (augusztus 6., vasárnap)

GŐZFÜRDŐ: CSAK 3 NAPON. A városi tanács ülésén Bokor Pál polgármester-helyettes a szénhiányra való tekintettel javasolja, hogy „szeptember 3-ától kezdve a gőzfürdő üzemeltetését heti három napra korlátozzák”. A tanács elhatározza, hogy a fürdőt csak pénteken, szombaton és vasárnap üzemeltetik. Viszont ha Tatáról és Sziléziából a város nem tud szén beszerezni, akkor a „gőzfürdő üzemét teljesen beszüntetik” sőt „a víztelep kivételével a többi városi üzem működését is beszüntetik”. (szeptember 1., péntek)